

Innhold

Innledning:

Hvor like må vi være?

Gamle minoriteter i det nye Norge 13

Ingvill Thorson Plesner, Nik. Brandal, Cora Alexa Døving

Nasjonale minoriteter og urfolk 14

Velferdsstaten som ramme for minoritetspolitikken 15

Minoritetspolitikken mål, virkemidler og premisser 15

Kryssende hensyn 16

Fra assimilering og ekskludering til integrering? 17

Mangfold internt i gruppene – en utfordring for presentasjon og representasjon 19

Gamle og nye minoriteter 21

Minoriteter og staten 22

Like menneskerettigheter – ulikt rettighetsvern 23

Bokens oppbygging 25

Kapittel 1

De fremmede og staten 27

Nik Brandal, Eirik Brazier

Konstruksjonen av annerledeshet 28

Norsk fremmedlovgivning før 1915 29

Inn i det ukjente 30

Den uforberedte stat 33

Spionfeber og de internasjonale «gjester» 36

Inn i etterkrigstiden 39

Litteratur..... 42

Kapittel 2	
«De fremmede» i pressen	45
<i>Omtale av nasjonale minoriteter og urfolk i media fra 1900 til andre verdenskrig</i>	
<i>Lars Lien, Madeleine Zetterlund Stenhammer</i>	
Reaksjonær modernitet og «de fremmede»	46
«De fremmede» som en trussel mot majoritetssamfunnet	51
«De fremmede» innenfor en biologisk fortolkningsramme	55
Konklusjon	59
Litteratur.....	60
Kapittel 3	
Statens kamp mot «omstreiferuvæsenet»	63
<i>-politiets og domstolenes praktisering av lovverket overfor «taterne» og «sigøynere» 1900-1960</i>	
<i>Chalak Kaveh</i>	
Statens kamp mot «omstreiferuvæsenet»	64
Politiet og lovanvendelsen	67
Domstolene	70
Unntakslovgivning: Sigøynere og fremmedloven	72
Konklusjoner	75
Litteratur.....	76
Kapittel 4	
Ekskludering: Norsk politikk overfor rom 1915-1956	79
<i>Jan Alexander S. Brustad, Lars Lien, Maria Rosvoll</i>	
For fremmede til å assimileres	79
Fra fremmedloven av 1915 til «sigøyneparagrafen» av 1927	82
«Sigøynerepolitikken» i praksis og avvisningen i 1934	85
Avviklingen av «sigøyneparagrafen»	89
Konklusjon	91
Litteratur.....	92
Kapittel 5	
Hovedtrekk i norsk romani-/taterpolitikk: Assimilering	95
<i>Per Haave</i>	
Hvem var 1900-tallets assimileringpolitikk rettet mot?	96
Filantropi og samfunnsvern	97

Assimileringspolitikk i praksis	98
Opplegg til en skjerpet politikk (1927-1933)	100
Assimileringspolitisk kontinuitet (1940-1951)	102
Assimileringspolitisk konsolidering (1951-1965)	104
Kritikken kommer	105
Avviklingen	106
Avslutning	108
Litteratur.....	109

Kapittel 6

Avvisning, pragmatisk aksept og inkludering	113
--	------------

Aspekter av statlig politikk overfor den jødiske minoriteten 1814-2016

Vibeke Kieding Banik

Adgang til Riget	113
En liberal periode	115
Statsborgerskap	116
Forbudet mot <i>schächting</i>	120
Jøder på flukt før krigen	122
Et rettslig oppgjør	124
Jødiske <i>displaced persons</i> til Norge	125
Et økonomisk og moralsk oppgjør	126
Norske nok?	127
Litteratur.....	129

Kapittel 7

Fornorskingspolitikken overfor samene og kvenene	131
---	------------

Einar Niemi

Bakgrunn og målsetting	131
Første fase, ca. 1850-1870: Moderasjon i mål og midler	134
Andre fase, ca. 1870-1900: opptrapping og tilstramming	138
Tredje fase, ca. 1900-1940: konsolidering, ekspansjon og motstand	143
Fjerde fase, etterkrigstida: oppgjør og avslutning	146
Epilog	148
Litteratur.....	150

Kapittel 8

Minoritetene som aktører 153

Fra samers, jøders og kvenerns organisering på 1900-tallet til romsk og skogfinsk mobilisering i nyere tid.

Lars Lien

Konsolidering og organisasjonsliv 1905–1939 154

Selvsegregering og transnasjonal identitet 1905–1934 162

Etter verdenskrigen – et overblikk 165

Reorientering og reorganisering 1946–1998 167

Politisk mobilisering i nyere tid 171

Oppsummering 172

Litteratur..... 174

Kapittel 9

Samene i Norge: Fra fornorsking til forsoning? 177

Laila Susanne Vars

«Fornorskingen» av samene i Norge 179

Begrepsbruken: Fornorsking eller kulturelt og språklig folkemord? 180

Fra avmakt til politisk mobilisering 183

Å forsones med fortiden: Dekolonisering 185

Offentlige unnskyldninger og sannhets- og forsoningskommisjoner 188

Om å forsones med fortiden og få frem sannheten 194

Litteratur..... 198

Kapittel 10

Historiens betydning for rom og romanifolks/tateres situasjon i dag 201

Monica Five Aarset, Hilde Lidén

Innledning 201

Fortid, nåtid – og fremtid 202

Minoritetspolitikk med ulike forløp 204

Romanifolk/tatere i dag 205

Norske rom i dag 208

Hvorfor ulik minoritetspolitikk? 211

Forskjeller og likheter i tilpasninger og utforming av minoritetsposisjon 213

Minoritetspolitiske utfordringer 215

Litteratur..... 217

Kapittel 11

Språk, identitet og minoritetspolitikk 219
Verena Schall
 Språkene til samene og de nasjonale minoritetene 220
 De enkelte nasjonale minoritetsspråkene 221
     Kvensk 221
     Skogfinsk 224
     Romani 225
     Romanes 227
     Jiddisch og hebraisk 229
 Sosiopolitisk kontekst 230
     Selvidentifisering og identitet 230
     Nasjonale minoritetsspråk blir fortsatt marginalisert 232
     Anerkjennelsen og implementering av minoritetsspråkrettighetene
     i lovverk 233
 Avslutning 233
 Litteratur..... 235

Kapittel 12

Antisemittisme som erfaring og undervisningstema

i dagens norske skole 237
Vibeke Moe, Harald Syse
 Utbredelse og håndtering av antisemittisme i skolen 239
 Omtale av antisemittisme i lærebøker 246
 Undervisning om Holocaust 248
 Avslutning 252
 Litteratur..... 253

Kapittel 13

Gamle minoriteter i det nye Norge 255

Arnfinn H. Midtbøen, Julia Orupabo, Åse Røthing
 Data og metode 256
 Beskrivelser av samer og nasjonale minoriteter i lærebøker 257
     Samer og nasjonale minoriteter i historiebøker 257
     Samer og nasjonale minoriteter i samfunnsfagsbøker 260
 Undervisning om samer og nasjonale minoriteter 263
     Lærernes perspektiver 263
     Elevenes perspektiver 265

Avslutning	267
Litteratur.....	269

Kapittel 14

Hva kan skolen gjøre for å motvirke fordommer og sikre likeverd?	273
---	-----

Peder Nustad

Hva er fordommer?	274
Fordommenes funksjon	276
Likeverd og diskriminering	277
En diskriminerende læreplan?	278
Inkludering og deltakelse i skolen	279
La elever møte hverandre	281
Kunnskapens rolle	283
Kritisk tenkning og selvrefleksjon	284
Avslutning	286
Litteratur.....	286

Kapittel 15

Storsamfunnet og minoritetene – før og nå	289
--	-----

Cora Alexa Døving

Usynlighet og synlighet: diskriminering og rasisme	291
Omsorgen fra staten – barnevernet som eksempel?	293
Forhandlinger – pressen som arena	296
Minoritetsrettigheter	298
Til slutt: Bør staten ha en minoritetspolitikk?	301
Litteratur.....	303
Forfatterbiografier	305
Stikkordregister	311